

به نام خدا

موضوع مقاله:

بررسی میزان اثرگذاری تقویت کننده های مثبت و منفی (تشویق و تنبیه)
روی عملکرد دانش آموزان

نویسنده:

هانیه رکن آبادی (آموزگار و دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی)

ایمیل نویسنده: Roknabadi.421@yahoo.com

شماره تماس: ۰۹۱۰۳۲۸۹۶۶۴

زمستان ۱۴۰۲

چکیده

اگرچه دنبال بروزیك رفتار، از تقویت کننده استفاده کنیم، قوت آن رفتار افزایش می یابد. تشویق و تنبیه دو روش تربیتی است که برای رعایت مقررات و انضباط باید در مدارس مدنظر قرار گیرد. عملکرد معلم عبارت است از «تصمیم گرفتن درباره شرایط استفاده از تقویت کننده هابه گونه ای که به یادگیری دانش آموزان منتهی شود.» تنبیه در مواردی به کار می رود که رفتار دانش آموز، ناپسند برخلاف مقررات و غیر دلخواه است و می خواهیم آن را خاموش و تضعیف کنیم. تنبیه به معنای آگاهانیدن، بیدار کردن، واقف گردانیدن به چیزی، آگاه و هوشیار کردن آمده است. این دو روش باید به طور صحیح به کار رود تا موجب آرامش خاطر گردد. در مورد تشویق و تنبیه مطالعات زیادی توسط روانشناسان صورت گرفته است و از دیرباز مناقشه بر میزان اثربخشی تنبیه میان دیدگاه های مختلف روان شناختی علوم تربیتی و اسلام وجود داشته است. این مطالعات نشان می دهد که اثر تشویق بیش از تنبیه است و تا جایی که ممکن است باید از تنبیه خودداری شود زیرا تنبیه عوارضی ناخوشایند را در بر دارد. این مقاله از نظر هدف یک مقله کاربردی است و روش پژوهش در آن توصیفی-تحلیلی بوده و نحوه جمع آوری اطلاعات نیز به صورت کتابخانه ای و سندکاوی می باشد. در نتیجه به دست آمدار تحقیقات مشخص شد که اکثر دانش آموزان با تنبیه بدنی مخالف هستند با این وجود اقلیت بزرگی از آنان نیز دید مثبتی به تنبیه بدنی داشته و یا نسبت به آن نظر خاصی ندارند.

کلیدواژه ها: تقویت کننده، تنبیه، تشویق، خاموشی

مقدمه

تقویت کننده های طبیعی در محیط وجود دارند، اما اسکینر معتقد است که این تقویت کننده ها برای ایجاد تغییر در رفتار بسیار کند عمل می کنند. به اعتقاد وی، معلم با تکیه بر تقویت کننده های طبیعی، در حقیقت از زیر بار مسئولیت شانه خالی کرده است؛ در حالی که معلم باید دخالت کرده، محیط را دستکاری نماید. یکی از فنونی که اسکینر توصیه می کند، یادگیری از طریق آموزش برنامه ای است. آموزش برنامه ای در درجه اول طرحی است برای استفاده مؤثر از تقویت کننده ها، نه تنها برای شکل دادن به رفتارهای جدید بلکه همچنین برای تثبیت رفتارهای موجود. یک برنامه شکل خاصی از تقویت را تجویز نمی کند. (جی پی میلر، ۱۳۸۹) بشر از لحاظ پاکی و ناپاکی و ارتکاب خیر و شر در درجات نسبی و مراحل متفاوت کمال و نقص قرار دارد در موضوعات مربوط به تربیت کودکان تنبیه بدنی از مباحثی است که موجب اختلاف نظر بین طرفداران و مخالفان تنبیه بدنی در امر تربیت گردیده است. عده ای از علمای تعلیم و تربیت با تکیه بر علوم روان شناسی تنبیه را روشهای خشن و نامطلوب توصیف کرده و با توجه به مشکلات و زیانهای ناشی از این روش توصیه نموده اند تا هرگز به عنوان یک شیوه آموزشی مورد استفاده قرار نگیرد زیرا؛

۱- موقتی بودن اثر تنبیه در کاهش رفتار نامطلوب ۲- ایجاد انزجار و نفرت در تنبیه شونده نسبت به تنبیه کننده ۳- ایجاد روحیه پرخاشگری در تنبیه شونده ۴- کودکان را ترسو به بار می آورد و به وسیله تنبیه شخصیت کودک در هم شکسته می شود. (رحیم زاده و همکاران، ۱۳۹۸) در برابر این گروه دسته دیگری قرار دارند که تنبیه را امری واجب برای رشد و یادگیری کودک دانسته و آن را لازم و ضروری میدانند واقعت این است که هر کدام از نظرات ارائه شده از سوی موافقین و مخالفین چهره ای از حقیقت را داراست لذا با درک این مطلب و احساس مشکل فوق الذکر، این سؤال مطرح می شود که با توجه به سفارشات دینی و نتایج تحقیقاتی علمای تعلیم و تربیت چطور این روش خشونت آمیز همچنان در خانه ها و مدارس ادامه دارد.

تشویق و تنبیه از مهمترین روشهای تربیتی میباشند که هرگونه خطا و زیاده روی در استفاده از آنها پیامدهای ناگواری در زندگی کودک به جا میگذارد. از آن جایی که در جامعه امروزی، اغلب والدین و مربیان از تشویق و تنبیه در تربیت کودکان استفاده میکنند پس لازم است آگاهی بخشی صورت گیرد، اصول و روش و ضوابط استفاده از آنها به جامعه شناسانده شود و با این آگاهی بخشی و معرفت دادن شاهد تربیت صحیح و ثبات شخصیت در کودکان جامعه باشیم (کودک امروز = آینده ساز فردا). سوال اصلی که در این تحقیق با آن روبه رو هستیم این است که راهکارها و شرایط تشویق و تنبیه در تربیت نسل امروز چیست؟ و چون این یک سوال کلی است پس ناچاریم آن را به سوالهای جزئی تری تبدیل کنیم تا بتوانیم در مورد آنها بهتر و مفصل تر سخن بگوییم که شامل موارد زیر می شود:

- ۱- راهکارهای استفاده از تشویق به عنوان یک تقویت کننده مثبت چیست؟
- ۲- راهکارهای استفاده از تنبیه به عنوان یک تقویت کننده منفی چیست؟
- ۳- چه شرایطی برای استفاده از تشویق و تنبیه باید وجود داشته باشد؟

۱- مفهوم شناسی تشویق و تنبیه و نقش معلم

۱-۱ مفهوم تشویق

تشویق در لغت به معنای آرزومند کردن و به شوق افکندن، راغب ساختن، که جمع آن تشویقات است آمده است. در اصطلاح نیز تشویق به معنای انجام کاری و ایجاد انگیزه در فرد برای ادامه انجام اعمال است. و تشویق یعنی آرزومند شدن و آرزومندی، یعنی کودک را امیدوار به عملی می کنیم که باعث جلب رضایت او برای اعمال آینده اش شود (پرهیزگار، ۱۳۸۳).

۱-۲ مفهوم تنبیه

تنبیه از نظر لغت واژه ی عربی از باب تفعیل و از ریشه ی «نبه» بوده و به معنای بیدار شدن از خواب غفلت است. «راغب اصفهانی نیز چنین میگوید: «بیدار کردن و هشیار کردن شخص خوابیده، آگاه کردن به چیزی که گمان می رود او امری را فراموش کرده، آگاه کردن کسی از گمراهی و فراموشی که به خاطر غفلت پیش آمده است. در فرهنگ فارسی تنبیه به معنای: آگاه کردن بیدار کردن، هشیار کردن، مجازات به قصد اصلاح و تربیت می باشد. در اصطلاح تنبیه به عملی گفته می شود که لازمه آن هشیار و آگاه کردن است. (دهخدا، ۱۳۶۴)

۱-۳ نقش معلم

در آموزش و پرورش تدریس عبارت است از «تصمیم گرفتن درباره شرایط استفاده از تقویت کننده ها به گونه ای که به یادگیری دانش آموزان منتهی شود.» معلم با ترتیب دادن این تقویت کننده های توانا احتمال بروز رفتار از سوی دانش آموزان را افزایش دهد. معلم به طراحی برنامه ارائه تقویت کننده های پردازد. البته امکان مذاکره با دانش آموزان درباره نوع تقویت کننده هایی که باید استفاده شوند، نیز وجود دارد. (جی پی میلر، ۱۳۸۹)

معلم باید نسبت به متعلمین نرم و ملایم بوده و در تربیت آنان از تواضع خود بهره گیرد.

۱-۴ راهکارهای تشویق

تشویق مانند هر امر دیگر هنگامی نتیجه بخش است که بر اساس آداب و راهکارهای درست به کار رود. با توجه به این که کودکان و دانش آموزان امروزی، انواع و اقسام وسایل ارتباطی را در اختیار دارند و باهوش و کنجکاو و محاسبه گر هستند و همه چیز را دقیق می بینند. کوچکترین بی توجهی و ناشی گری در امر تشویق نه تنها اثر تربیتی نخواهد داشت، بلکه شخصیت فرد را تخریب خواهد کرد. اگر می خواهیم تشویق ماثرداشته باشد، باید شرایط تشویق را دانست و آن را تا حد امکان رعایت کرد. در اینجا برخی از آداب و راهکارهایی که برای استفاده بهینه از تشویق است را بیان می کنیم:

۱-۲ تشویق به موقع

با توجه به این که طبیعت کودک به گونه ای است که اغلب در زمان حال زندگی می کند، اگر به خاطر رفتار مطلوب و مثبت یا کار شایسته مستحق تشویق شود باید فوری و به سرعت مورد تشویق قرار گیرد. زیرا فاصله افتادن بین عمل نیک و تشویق کودک از میزان شور و شوق وی می کاهد و بعدها آن اثر تحریک بخشی و کارایی مثبت را نخواهد داشت و کودک را به تکرار آن وادار خواهد کرد: کودک معیار و هنجار مستدل برای سنجش پیشرفت خود را در اختیار نخواهد داشت. (حسینی، ۱۳۸۱) تشویق باید بلافاصله به دنبال رفتار مطلوب بیاید. اگر تأخیری در ستایش کردن پیش بیاید حتی برای یک زمان کوتاه، تحسین اثر بخشی خود را در ارتقای رفتار مطلوب از دست خواهد داد. این بدان معناست که اگر معلم می خواهد دانش آموز را به خاطر فعالیتش در کلاس تحسین کنید باید در کنار آنان باقی بماند تا بتواند بلافاصله آنان را تحسین کنید نه اینکه صبر کنید تا جلسه بعدی، دانش آموز به کلاس بازگردد و آن گاه تحسین کنید. (کرری، ۱۳۹۱) بر اساس دیدگاه اسلامی نیز ضروری است مزد کار هر فرد را در پایان کار به او بدهیم تا خستگی از تنش زایل شود.

۲-۲ مقتضای سن و میزان درک و فهم

در ابراز محبت و تشویق دانش آموزان باید از کلمات و لغاتی استفاده کرد که وی آن را دریابد و اگر مناسب آن برای او رتبه و مقامی قائل شوند باید از نوعی باشد که دانش آموز آن را بفهمد و تصویری از آن برای خود داشته باشد و آن را در یاد، نه چنان باشد که وی در آن معطل بماند. (حسینی، ۱۳۸۱) حضرت علی (ع) فرموده اند: « اکبر الحمق الاغراق فی المدح؛ بزرگترین حماقت اغراق در تشویق اشخاص است. همه ی کودکان و دانش آموزان به یک میزان نمی فهمند و هوش آنها به یک میزان نیست به همین نظر موضع گیری ها در اقبال دانش آموزان به یک گونه نمی تواند باشد ممکن است تشویقی برای یک دانش آموز اقناع کننده باشد و برای دیگری که هم سن اوست و از هوش برتری برخوردار است اهانت و تحقیر به حساب آید. (قائمی، ۱۳۷۴) به عنوان مثال، معلمان و مربیان باید در نظر داشته باشند که نوازش، بوسیدن و درآغوش گرفتن برای خردسالان و تشویق گفتاری و رفع نیازهای مادی برای نوجوانان مناسب تر است، البته نوجوانان نیز به تماس فیزیکی نیاز دارند.

۲-۳. آشکار بودن دلیل تشویق

هنگامی که دانش آموز مورد تشویق قرار می گیرد باید خود دانش آموز و افراد دیگری که شاهد تشویق او هستند دلیل تشویق را بدانند زیرا مقصود از تشویق هدایت و جهت دهی کودک به تکرار عمل و ادامه آن است. پس باید علت تشویق دانش آموز معلوم باشد تا او بداند تشویق او به خاطر فلان عمل اوست و مطمئن باشد که با ترک عمل و رفتار تشویق هم قطع خواهد شد. (قائمی، ۱۳۷۴) تشویق باید از تایید درونی دانش آموز برخوردار باشد و کودک خود را مستحق و سزاوار آن ببیند. اگر دانش آموز نداند برای چه کاری تشویق شده بادو مشکل مواجه خواهد شد؛ اول این که نمی داند کدام کارش مطلوب بوده است که باید آن را تکرار کند. دوم اینکه پاداشی که دریافت کرده تایید درونی او را بر نمی انگیزد و خود را سزاوار دریافت پاداش نمی بیند. (حسینی، ۱۳۸۱)

۳-۳. تشویق به عنوان وسیله نه هدف

از تشویق باید به عنوان کمک انگیزه و وسیله ی برانگیختن در انجام کارهای شایسته استفاده شود. نه « اصل انگیزه » یعنی این طور نباشد که خود تشویق به صورت هدف در آید و همه ی فکر دانش آموز را به خود سرگرم سازد و وی به تشویق و تمجید وابسته گردد که اگر تشویق باشد کارهای شایسته انجام دهد و اگر نبود یا کم تر بود دست از امور پسندیده بردارد و پیشرفت خود را متوقف کند؛ که در این صورت نقش بازدارنده پیدا می کند و سبب به فراموشی سپردن هدف اصلی می شود. (مظاهری، ۱۳۹۱) تشویق صحیح به مرور باعث درونی شدن عمل می شود؛ مثل یک فرد قانون مدار که چه پلیس حضور داشته باشد و چه پلیس نباشد، به هر حال از چراغ قرمز عبور نمی کند. (تودرباری، ۱۴۰۲)

۳-۴. تشویق صفات اکتسابی نه صفات ذاتی

تشویق باید به کار نیک دانش آموز تعلق بگیرد و به شخصیت او ربطی نداشته باشد. کودکان دوست دارند به خاطر همان چیزی که هستند صرف نظر از آن چه می توانند انجام دهند، مورد تشویق و پذیرش قرار گیرند پس باید در تشویق و تمجید دقت شود و مثل دارو به موقع و به اندازه صرف شود و بهترین دستور العمل این است که متوجه رفتار و کردار نیک او باشد نه شخصیت او. (پورنقشبند، ۱۳۷۳) به عنوان مثال؛ زیبایی صفتی نیست که دانش آموز خودش در پیدایش آن نقشی داشته باشد، اما حسن خلق و روحیه ی کمک به دیگران رامی توان تحسین و تشویق کرد.

انواع تشویق

تشویق رامی توان به انواع گفتاری، رفتاری و مادی تقسیم کرد.

الف: تشویق گفتاری: منظور از تشویق گفتاری، استفاده از واژگان تحسین آمیز مانند آفرین، احسنت، به به، چه خوب، از کارت خوشم آمدو... است. لذا باید کوشید در این قبیل واژه ها و جملات تنوع ایجاد کرد و همیشه از تعابیر یکنواخت و کلیشه ای استفاده نکنیم.

ب: تشویق رفتاری: گاهی می توان بانگاهی محبت آمیز، تکان دادن سر، بوسیدن، نوازش و درآغوش گرفتن از دانش آموز قدر دانی کرد و او را بر سر شوق آورد. البته باید سن و جنسیت را نیز در نظر داشت.

ج: تشویق مادی: برخی روانشناسان مصلحت می دانند که برای تشویق دانش آموزان مشوق های مادی هم استفاده کنند. می توان فهرستی تهیه کرد انواع تشویق های مادی روزانه، هفتگی و ماهانه را در آن ثبت کرد و آن را با توجه به فعالیت دانش آموزان اهمیت رفتار او به کار گرفت؛ مانند تهیه ی خوردنی های ویژه، خرید وسایل مورد علاقه کودک یا نوجوان، رفتن به اردوهای مورد علاقه آنان همچون پارک، سینما، موزه و... (تودرباری، ۱۴۰۲)

۲- راهکارهای تنبیه

تنبیه و تادیب هنگامی بیدارگر و اصلاح کننده است که بر اساس آداب درست اجرا شود و از همه مهمتر آن که با شناسایی ریشه های خطا و نادرستی، همه تلاشها برای اصلاح آن به کار رود. با توجه به این که در جامعه امروزی دانش آموزان باهوش تر و کنجکاو تر بوده و امکانات و وسایل ارتباطی بیشتری در اختیار دارند و متأسفانه اغلب آستانه صبر و تحمل پایینی داشته و روحیه پرخاشگری دارند. لذا تنبیه باید بسیار ظریف و هوشمندانه صورت گیرد تا نتیجه مطلوب حاصل شود. برخی از راهکارهایی که برای تنبیه دانش آموزان اعمال می شود عبارتند از:

۱- توجه به سن

موقع تنبیه دانش آموز باید به سن و سال او توجه کنیم، کودکی که مورد تنبیه قرار می گیرد در شرایط مختلف سنی وضع و حال مختلفی دارد و همیشه نمی توان برنامه واحدی را درباره افراد پیاده کرد. کودکان خردسال در برابر تنبیه احساس بی پناهی می کنند و این موجب وارد آمدن صدمه ی روانی بر دانش آموز می شود. و همچنین درجه ی تحمل درد و مقاومت در کودکان مختلف یکسان نیست. به طفل خردسال نمی توان سیلی زد و کودک کم سن و سال تحمل ضربه را ندارد و باید آن ها را تادیب کرد. همچنین در سن نوجوانی، بیشتر تنبیه باید در قالب کم توجهی و کم اعتنائی انجام شود، در نوارشدید ترمی توان دانش آموز نوجوان را از آنچه مورد علاقه اوست محروم کرد. (قائمی، ۱۳۷۴)

۲- تناسب نوع تنبیه با عمل

تنبیه دانش آموز باید متناسب با عمل خلاف او باشد. یعنی سنگین تر یا سبک تر از خطای وی نبوده و دانش آموز را متوجه خطایش کند. معلم باید به صورت روشن و مشخص بگوید که برای کدام تخلف دانش آموز تنبیه می کند و رفتار مورد انتظارش چیست. (سیف، ۱۳۷۷)

۳- تنبیه به موقع

تنبیه باید بلافاصله بعد از خطا باشد. رفتار انسان را پیامدهای بدون وقفه کنترل می کند. تنبیه دانش آموز نیز باید به موقع و فوری باشد تا تاثیر مشخص و مفیدی داشته باشد و یعنی درست همان موقع که از دانش آموز عمل ناشایستی سرزده، بلافاصله گوش مالی معقولی درباره اش اجرا شود به این جهت که کودکان بیشتر در زمان حال زندگی می کند اگر فوری پس از انجام عمل زشت، تنبیه شود میتواند رابطه تنبیه را با آن عمل درک کند اما اگر مدت زیادی فاصله بیفتد دانش آموز رفتار زشت و نادرست خود را فراموش کرده و نیازی به اصلاح آن احساس نمی کند و عمل خلاف را با تنبیه تداعی نمی کند و در نتیجه ارزش و تاثیر کلی تنبیه به کلی از بین می رود. (حسینی، ۱۳۸۱)

۴- تنبیه به رفتار نه شخصیت دانش آموز

هدف معلم از تنبیه دانش آموز آن است که او از بدی دور شود، بنابراین شخصیت انسانی او نباید مورد اهانت قرار گیرد و خرد شود. هنگام تنبیه دانش آموز خطا کار باید رفتار و کار زشت او مورد نکوهش و سرزنش قرار گیرد نه شخصیت او مثلاً اگر وی کار ناشایستی انجام داده، به او بگوییم این کار تو بد بود نه این که بگوییم تو فرد نادرستی هستی.

۵- توجه به تفاوت های فردی

دانش آموزان از نظر فهم، عمل، استعداد، روحیه، رشد عاطفی و روانی و هوشی تواناییهای گوناگونی دارند. بنابراین مربیان در رویارویی با خطاهای آنان باید چیزی بگویند که متناسب فهم آن ها باشد و چیزی بخواهند که از توان دانش آموز بیرون نباشد. هم چنین تنبیهی برای او در نظر بگیرند که توانایی تحمل آن را داشته و متناسب با روحیه او و میزان حساسیتش باشد. مثلاً تنبیهی که برای دانش آموزی جسور و عصبانی در نظر گرفته می شود باید با تنبیهی که در مورد دانش آموز حساس و زودرنج انتخاب می شود تفاوت داشته باشد. در مورد دانش آموز عصبانی و جسور لازم است رفتار شدیدی در پیش بگیرند. برعکس دانش آموزانی که شدیداً وابسته و ناز پرورده اند در تنبیه درد شدیدی را متحمل می شوند و باید با نرمی آنان را مواخذه کرد.

۶-۲ عدالت در تنبیه

تنبیه دانش آموز باید شرافت مندانه و مبتنی بر ضوابط عدالت و تقوا باشد نه مبتنی بر انتقام جویی و تشفی خاطر، یا فرو نشانیدن غضب و عقده و ... بلکه همواره باید اصلاح دانش آموز را مورد نظر داشت.

۷-۱۲ اکتفایه حداقل

در تنبیه دانش آموز، باید به حداقل آن اکتفا کرد زیرا هدف از تنبیه آگاهی و اصلاح او است. وقتی هدف حاصل شد دیگر تنبیه و سرزنش معنی ندارد. همین طور اگر پس از تنبیه دانش آموز، رفتار او اصلاح شد دیگر نباید خلاف او را به رخ کشید و آن را بهانه ای برای سرزنش او قرار داد پس موقع تنبیه کودک هم نباید تنبیه را با خشونت و با حداکثر ظرفیت اعمال کنیم. مخصوصاً اگر دانش آموز برای اولین بار مرتکب خلاف شده است زیرا زمینه را برای احساس بی پناهی او و گاهی هم تعدد شخصیت او فراهم می آورد و پیش از آن که سبب هدایت و اصلاح شود عامل بدبختی دانش آموز خواهد شد. (فرهادیان، ۱۳۸۷)

انواع تنبیه

الف: تنبیه بدنی: در خصوص تنبیه جسمانی هم منظور توسل به شیوه های خشن و وحشیانه و ضربه زدن با ترکه انار شلنگ شلاق و ... نیست. بهتر است در مورد تنبیه موارد ذیل مدنظر قرار گیرد؛

۱. تنبیه بدنی را به عنوان وسیله ای عمومی و اصل اولیه برخورد با دانش آموز نباید به کار گرفت.

۲. بر اعصاب و احساسات خود مسلط بوده در صورت لزوم از تنبیه استفاده کنند نه خالی کردن خشم خود بر کودک..

۴. از هر وسیله ای برای تنبیه استفاده نکرده و بر صورت و مواضع آسیب پذیر کودک نزده و از شدت عمل و تنبیهات خشن جداً پرهیز کرد.

ب: تنبیه غیر بدنی: تنبیه ممکن است به صورت گوناگون انجام گیرد و منحصر به کتک زدن نیست ترش رویی و عدم بشاشت چهره هم نوعی تنبیه است. همچنین محروم کردن کودکان از بعضی امور خوشایند و پر جاذبه نیز تنبیه است.

تنبیه می تواند به شکل تحریک عواطف و احساسات باشد؛ به طور مثال با جملاتی عاطفی مثل «برای این عمل تو غصه می خورم»، «از این کار تورا نجات می دهم» و ... البته باید هوشیار بود که استفاده پی در پی از این شیوه آن را بی اثر می کند. (تودرباری، ۱۴۰۲)

آثار تنبیه

اسکینر با استفاده از تنبیه موافق نیست. گرچه تنبیه ممکن است در وهله اول کارساز به نظر برسد، تاثیر آن ماندگار نیست و رفتار نامطلوب مجدداً بروز می نماید. عوارض عاطفی ناشی از استفاده از تنبیه نیز ناخوشایند است. «جانشین کردن یک رفتار بد با گریه یا خشم، یک راه حل خوب به حساب نمی آید.» به همین ترتیب تنبیه ممکن است عوارض جانبی دیگری نیز به دنبال داشته باشد که قابل پیش بینی و قابل اکتان نیست. (جی پی میلر، ۱۳۸۹) از جمله آثاری که یک تنبیه نابه جا می تواند بر دانش آموز بر جای بگذارد می تواند به موارد زیر اشاره کرد؛

- اضطراب
- از بین بردن اعتماد به نفس
- احساس حقارت
- روحیه زورگویی
- دروغ گوئی
- افت تحصیلی و کاهش حافظه
- پر خاشگری
- کینه توزی و لجبازی

نتیجه گیری

برای این که از تشویق و تنبیه در تربیت و امرآموزش و پرورش استفاده مطلوب و نتیجه بخش تری داشته باشیم باید آداب و راهکارهای آن هارابه معلمان، مربیان و تمام افرادی که در تربیت دانش آموزدخیل هستندآموزش دهیم. به طورمثال در تشویق یا تنبیه دانش آموز، دلیل اش را آشکارا بیان کنیم و بلافاصله بعد از رفتار و عمل او به تشویق و تنبیه اش بپردازیم تا دانش آموزمفهوم را دریافت کند. و متناسب با سن و روحیه و میزان عمل دانش آموز باشد، از افراط و تفریط باید خوداری کرد و تشویق و تنبیه به کار و کردار دانش آموز تعلق بگیرد نه به شخصیت او. تشویق هدف اصلی نباشد بلکه به عنوان ابزار و کمک انگیزه باشد. اگر تشویق مادی است بدون اطلاع باشد و با افزایش سن دانش آموز ، او را به تشویق درونی سوق دهیم و در تنبیه باید عدالت را درباره دانش آموز رعایت کرده و شرایط راسنجید. و به حداقل در تنبیه اکتفا کرد.

فهرست منابع و مراجع

- پرهیزگار، علی اکبر. (۱۳۸۳). شویق و تنبیه کودکان. قم.
- پورنقشبند، زهرا. (۱۳۷۳). اطاعت و حرف شنوی کودک. چ ۱، تهران: علامه طباطبایی.
- تودرباری، مریم. (۱۴۰۲). رازهای پرواز. چ ۱۱، مشهد: انتشارات کتابداران.
- جی پی میلر، نظریه های برنامه درسی. (۱۳۸۹). (ترجمه میرمحمدی)، ناشر: سازمان سمت.
- حسینی، داوود. (۱۳۸۱). جایگاه تشویق و تنبیه در اسلام. چ ۱، قم: مرکز پژوهش های صداوسیما.
- رحیم زاده و همکاران. (۱۳۹۸). تنبیه بدنی و نظردانش آموزان درباره آن، ماهنامه آفاق.
- دهخدا، علی اکبر. (۱۳۶۴). لغت نامه دهخدا، تهران: دانشگاه تهران.
- سیف، علی اکبر. (۱۳۷۷). روانشناسی پرورشی، تهران: آگاه.
- فرهادیان، رضا. (۱۳۸۷). والدین و مربیان مسئول، چ ۳، قم: بوستان کتاب.
- قائمی، علی. (۱۳۶۲). تربیت و بازسازی کودکان، چ ۳، تهران: امیری.
- قائمی، علی. (۱۳۷۴). خانواده و مسائل مدرسه ای کودکان، تهران: انجمن اولیا و مربیان.
- کرری، الیزابت. (۱۳۹۱). تربیت کودک بدوم کتک یالوس کردن؛ نگرش عملی به امر تربیت کودکان نوپا و پیش دبستانی، (ترجمه نسرین پارسا)، چ ۶، تهران: رشد.
- مظاهری، علی اکبر. (۱۳۷۸). هشدارهای تربیتی، چ ۶، قم: هجرت.

دانشگاه هرمزگان
Hermetic University

دهمین همایش ملی تازه های روانشناسی مثبت

موسسه ملی اطلاعات
انگلیسی بنگار
شعبه ملی، ۱۳۰۱۵۰۷۳۳۰

Sponsored and Indexed by
CIVILICA
We Respect The Science

دانشگاه هرمزگان
Hermetic University

دهمین همایش ملی تازه های روانشناسی مثبت

موسسه ملی اطلاعات
انگلیسی بنگار
شماره ملی: ۰۲۱۵۵۷۲۳۳۰

Sponsored and indexed by
CIVILICA
We Respect The Science